

La filla del patriarca

Najat El Hachmi
L'últim patriarca
Planeta, Barcelona, 2008
336 pàgs.

No és nova la discussió sobre si certes obres han de ser considerades literatura o si es tracta d'històries ben narrades que atrapen el lector i que, fora d'una trama que pot més o menys colpir i aportar un cert grau de coneixement, no hi ha aportació des del punt de vista de l'estètica, que és un dels fonaments i fins i tot contingents de qualsevol tipus d'expressió artística. Llibres com els de Ruiz Zafón o *El noi del pijama de ratlles*, emboliquen històries truculentes amb un llenguatge més apropiat per a un conte per a infants que no per a una novel·la adulta. Però aquests llibres no només funcionen sinó que són un èxit comercial, i d'això en podríem treure la conclusió que les ambicions literàries, les que aposten per unes estructures complexes, per uns personatges que no es quedin en la pura ombra, per un llenguatge treballat i fins i tot personal (que és el que defineix l'autèntic creador), cada dia són més llunyanes dels gustos d'una gran massa de lectors que no per lectors se'n podria dir consumidors de literatura. Si tenim en compte que en el món de la música i altres mitjans els productes de baixa qualitat arrossegueu masses i les exquisideses no deixen d'existir per minoritari que sigui el seu mercat i que la gran massa social només demana productes de distracció i evasió com més senzills i menys pretenciosos millor, conclouríem que aquest és un debat estèril. I és estèril perquè una competència entre el que és purament comercial i el que és estrictament artístic seria una guerra estúpida i sense sentit. I tot això ve a tomb perquè el llibre d'El Hachmi ha estat utilitzat en alguns àmbits de debat, sobretot blogs literaris, per encendre aquesta mena de polèmiques.

L'últim patriarca és un llibre amb història truculenta escrit en un llenguatge senzill que bé es podria aplicar a l'utilitzat per dirigir-se a un infant. En aquest sentit, l'èxit de l'operació, la capacitat de generar empatia amb aquest lector que busca entreteniment però també una mica d'agitació espiritual i implicació social —i aquí apareix la teoria de l'Escola del Ressentiment de Bloom—, està assegurat. Però la novel·la de la Hachmi va més enllà. El que no se li pot negar és l'ambició literària. El Hachmi no només aconsegueix hipnotitzar el lector amb un relat que enganxa i que avança sense fisures, malgrat una certa acceleració en el tram final, sinó que és capaç de crear uns personatges que van molt més enllà de la caricatura a què ens té acostumats aquest tipus de llibres d'èxit. D'aquesta manera, cada acte, cada decisió, cada reacció dels personatges principals de la història està del tot justificat i la novel·la creix sense que la senzillesa del llenguatge que la basteix sigui una simple trampa per atrapar el lector de producte fàcil.

L'últim patriarca fuig d'una doble moral que massa sovint abarateix el producte. El narrador no jutja ni condemna ni justifica les conductes dels seus protagonistes, només les exposa. Els actes violents del patriarca no són més que conseqüència del període d'aprenentatge vital del mateix, de la mateixa manera que després la seva filla actuarà condicionada per tot el que ha anat vivint més com a testimoni que com a protagonista. En aquest sentit, la narració avança segura cap a un final efectiu, tot i que potser una mica forçat per la necessitat de remarcar el gir radical en la postura vital amb què es conclou el llibre.

Najat El Hachmi aconsegueix, així, un èxit comercial que s'agafa a la literatura de qualitat i no n'oblida els referents, convertint la narradora i protagonista de la novel·la en una mena de Colometa empeltada de Mila —els referents són constants— que ha de sobreviure a la seva pròpia guerra i al seu propi aïllament, mostrant descarnadament alguns dels problemes greus a què s'ha d'enfrontar certa immigració que no només arriba amb una llengua diferent sinó amb una cultura, creences, prejudicis que a voltes esdevenen obstacles gravíssims per a la integració real, que és la que comença dintre de casa.

Marc Romera

Un bohemí d'última generació

Pere Joan Martorell
Llibre de les revelacions
Ed. Moll, Palma de Mallorca, 2007
360 pàgs.

Conegut essencialment com a poeta de prestigi (ha guanyat nombrosos premis, en especial a les Illes Balears), Martorell demostra amb aquest llibre que la seua incursió en la narrativa no és passatgera, sinó que ha entrat per a quedar-s'hi. Després de *Nocturn sense estrelles* (2006), la seua primera novel·la, l'autor ens ofereix en aquesta ocasió un relat construït fonamentalment a partir de les veus dels joves personatges principals que s'entrecreuen formant un teixit literari on passat i present conviuen amb naturalitat. Malgrat tot, aquest drama poderós sobre la deriva emocional i vital d'un jove mallorquí de bellesa magnètica i encisadora no s'aconsegueix arredonar, entre altres coses, per un excés de barroquisme formal i una manca d'autenticitat del protagonista (amb un perfil tan comú com poc creïble) que ens allunya fatalment de la història.

La nostra ambigüïtat envers l'obra té una primera parada en l'estil i el llenguatge emprat. L'autor disposa d'una prosa contundent, elaborada, d'altres pretensions. Des del nostre punt de vista lamentem que el seu domini del llenguatge poètic el facen caure, en ocasions, en una certa pretensiositat. Aquesta circumstància s'aprecia, sobretot, en una adjectivació abusiva que demostra l'ampli coneixement lingüístic del qui escriu però que recargola la lectura innecessàriament. En algun fragment, fins i tot, l'estil ampul·lós del llibre arriba a ser irritant, en particular quan és el jove protagonista qui pren la paraula i ens delecta amb unes profundes reflexions, trufades de cites ací i allà, que denoten una maduresa impròpia de la seua edat. S'intueix, és cert, una voluntat per part de l'autor de canviar el to segons la veu que capitalitza